

17482

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Landsmålsarkivet

Dalsland

Årtemarks sn

17482

Gustafson, E. 1945.

Svar på ALMA:s fråga 14 Hin
och biskötsel.

8 H. 4c

Recepterat avdelning Dalsland

27/6 69 Märtha Gustafson

Exc. OSD

Bäc och biskötsel.

Allt hälla tams bäc kallades ha bi, wa bi.

gähe

För sukring ett hundra år sedan Torde man i orten haft ihäliga trästöckar till bostäder. Någon närmare beskrifning kan man dock inte ge, men man vet att de användes stående, och kallades bistöck.

Biskupor av trä är den vanliga typen av bostäder här i orten. De tillverkades i ett stycke (i spiral) och skyddes med träspånor av kelvornea grenrötter, som kallades täger. Bottnen var cirkelformig och av träder. Den vid ingången utskjutande delen av bottnen kallades skägge. Flusterbrädan var smälad. Till ingång (flyghsk) hade man för ett smut hål i kupan vid flustret, men under senare tid gjordes en öppning eller spåra i flusterbrädan. Kupans tak var försedd med

ett runt hål, stängt med en träplugg.

Kuporna tillverkades i orten av vissa trä-
diga personer, såsom trossare o. dyl. För att få
hålvarven jämna hade man en bit av ett bohom
som mått. Till fäste för kakverket hade man stic-
kor juuti kupan. De kallades kuprospjåkar.

Bikuporna ställdes upp på en solig,
lugn plats, med tydligt läge och i närheten av bo-
stughuset. De placerades på bänkar (bitrack),
vika utgjordes av tvorne stockar med inborrade
träroån och ben. Kuporna tätades med kogödsel
och täcktes med bihall av grån bark under som-
maren. Under vintern bestod bihallarna av halva.

Bisamhället kallades bikupa och de
enokilda kupa bi eller bifhaga. Vitsen kallades bi
och drönaren rene. Vitsen ansågs vara trospan (Lunbon-
de) i kupan och utau honom gick bisamhället un-
der.

Vid svärningen var det visen som svorade på
sina, ansåg man. Att visen bekräftades kunde man juänka
därpå, att det blev ordet i kupan och sväten.

Laverna kallades biynge. Horgen på beuen
för transport av frömjöl ladder.

Biitick (biitick) ansågs vara bra som
botemedel mot reumatism. Som behandling för
biitick brukade man lägga kalla smulor eller
pueta jord över såret.

Benämningar på bins svärning: förte-
svärn, andre-svärn o. s. v. Att ett bisambällo
svart börjar svärna hör man först före deras andra
svärning. Detta ljud kallas svärn. Om detta an-
såg man, att ett par visor samtalade. Den gamla
visan befände den yngre att ge sig på med en
svärn, med orden ut-ut, och den yngre visan svara-
de ska-ska

När bins svärnade brukade man slå på

jäm- och bläckförmål, för att de skulle sätta sig.

Det samhälle från vilket svärmen utgick kallades Winterliggare. Med jungfruvarn menar man fönta svärmen. Att bivarne samlade sig efter svärmningen kallade man bia khabarss. En blung är bia i ett fräd el. dyl. kallades bivarn.

När bia svärmat gita man skynda sig att mana dem in i kupan. Därvid användes honnug som lockbete eller brukade man i regel gunda kupans insida med majgräs. Lukten lörar ansågs synerligen lockande på bia. Svärmen brukade man dock realigen ösa in i kupan med en fräslor.

Arbetet med att få bia in i kupan kallades stöka bia. Att flytta bia från en kupa till en annan kallades fromma på bia.

Man går på biens olika arbetsperioder: vår-

Landsmålsarkivet Uppsala 17482.
E Gustafson. 1945. ARTEMARK
Frgl. 14
DALSL.

drag, sommardrag, höstdrag, khöversdrag, liudrag,
ljongdrag o. s. v.

Buens arbete i blomman kallades bia drar.

Om draget såges det, att det är gott eller dåligt.
Likaså är bioret gott eller dåligt. När biat kom
dragande från fäktet, belastat med förujöl så
avsåg man detta vara ox. Det kallades biro.

Det samhälle som var svett att över-
vintra kallades vinterluggare. Om ett samhälle
skulle övervintra eller sluktas, sog jorde man genom
att lyfta på kuporna och på så sätt bedöma tyng-
den. De tyngsta var vinterföre, avsågs det.

I äldre tid brukade man inte mata svaga samhäl-
len, som man lätit övervintra, förrän fram på vå-
ren. Värföring kallades det.

Buens vintervila benämndes bia tetler i
drake.

För att lindra buen från att flyga ut för

Landsmålarkivet Uppsala 17482
E Gustafson, 1945. ARTEMARK
DALSL.
Frgl. 14

Lidigt på våren, när de lockas av solskenet,
läda man en snöboll på flusterbrädan.

Buss fludar vore Fjyrebi, Fahgorar och
framför allt vaxmah.

För att kunna skatta bus hade man ett
sätt, nämligen s. k. överbygg, en mindre kupa, som
sattes över den ordinarie kupan. Denna metod an-
ses vara mycket gammal i orten. Man brukade
man döda det samhälle man ville skatta. Detta
kallades slakta bi. Härvid användes svavel, på så
sätt, att man bebrök trasor därmed, vilka placerades
på flusterbrädan och brändes. Roken hängde då
in i kupan och dödade busa.

Det annat sätt var, att sätta kupan över en grav,
vari svavel användes.

Kakor fyllda med honung kallades hanonge-
skot. Honungen skildes från kakomassan genom att släta
sönder dem och krama massan genom linneduk.

Den s. k. slungningen är en relativt ny metod i vren.

Vaxet framställdes genom kokning och silning. De rester, som återstodo, sedan man framställt vaxet kallades kröter. Vaxet användes som blandning i talgljus, till skomakarvar o. dyl.

Knungen användes lyckligt i stället för smör på bröd eller riksa, vid god tillgång, tillsammans med smör på smörgås.

Ett stycke bröd med knung på kallades krätespata.

Mjöd har man framställt i vren sedan gammalt. Detta tillverkades på så sätt, att vaxsmulorna lades i kallt vatten och fick stå i dra ungefär ett dygn, varefter det silades och kokades. Tillsettes med jöst och humle.

Som botemedel för vorkildningar i sår o. dyl. användes en blandning av knung och mjöd. En sådan

Landsmålsarkivet Uppsala 17482
E Gustafson. 1945. ARTEMARK
DALSL.
Frgl. 14

dog ansågs dra ut de onda. Mot förkylling ansågs
också trouning vara bra. Den jutogs i varu bejölke
eller äts subart.

Personer som trade särskilt många bisam-
hallen kallades bitong.

Bankuporna blevo kända i orten för cirka
40-50 år sedan.